

פתרון בחינת הבגרות בגאוגרפיה - ארץ ישראל והמזרח התיכון

קיץ תשע"ה, 2015, שאלונים: 573, 057203
מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ ישראל

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 1-7

שאלה 1- עיור המושבות

סעיף א'

ההבדלים בין זיכרון יעקב ופתח תקווה:

מספר תושבים - מ-1948-2013, מספר התושבים בפתח תקווה גבוה ממספר התושבים זיכרון יעקב.

קצב גידול האוכלוסייה - מ-1948-2013, ניכרת מגמת עליה חדה בקצב גידול האוכלוסייה בפתח תקווה. לעומת זאת, בזיכרון יעקב ניכרת מגמת עליה מתונה.

הגורם העיקרי להבדלים - תהליך הפרוור ומיקום המושבה ביחס למטרופולין תל אביב. פתח תקווה נמצאת בקרבה יחסית לתל אביב, טבעת ראשונה. לעומת זאת, זיכרון יעקב רחוקה מתל אביב, ועל כן השפעת תהליך הפרוור קטנה. זיכרון מהווה גם עורף עירוני של חיפה אך תהליכי הפרוור של חיפה לא משפיעים דרומה עד לזיכרון יעקב.

MY.GEVA

לפרטים
לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שייכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

סעיף ב'

שלושה מאפיינים של מושבות בישראל:

- מרחב כפרי.
- הבעלות על הקרקע פרטית.
- יישוב לא שיתופי.

מאפיינים אלה כמאפשרי תהליך עיור המושבות:

הקרקע החקלאית הפרטית במושבה ניתנת להפשרה, לשינוי יעוד הקרקע ולמכירה. תהליך הפרוור יצר ביקוש לקרקע ואנשי המושבה, שהקרקע בבעלותם, מכרו את הקרקע לטובת בניה. מאפיינים אלה אפשרו תהליך עיור של המושבה.

שאלה 2- תמורות בכלכלת ישראל

סעיף א'

(הנבחנים נדרשו לבחור ולהסביר שלושה מושגים).

חברת בת – חברה עסקית אשר חברה אחרת (חברת האם) שולטת בה ומחזיקה ברוב מניותיה. חברה רב לאומית – חברות רב לאומיות, הנקראות גם "תאגידים בין לאומיים", הן חברות ששולטות כיום בכלכלה העולמית. מרבית החברות שייכות למדינות המפותחות, והן פועלות במקומות רבים בעולם. מדובר בחברות שהמנהלים והמהנדסים שמפתחים את המוצרים נמצאים במדינות מפותחות, אך הייצור של המוצרים נעשה במדינות מתפתחות. כיום יש בעולם כמעט 80,000 חברות כאלו, כאשר הגדולות שבהן "מגלגלות" סכומי כסף ששווים לתמ"ג של מדינות מסוימות.

תעשיות עתירות ידע – תעשיות המתבססות על טכנולוגיה וכוח אדם מיומן. דוגמאות: תעשיית המחשבים, האלקטרוניקה והחלל.

מחקר ופיתוח – תחום בתעשייה עתירת ידע המתמקד בפיתוח מוצרים.

החוק לעידוד השקעות הון – חוק הנותן מענקים, פטורים, הנחות והקלות למי שיקימו מפעלים באזורים מועדפים.

סעיף ב'

גורם לצמצום בהיקף תעשיות הטקסטיל – מפעלי טקסטיל רבים עברו למדינות מתפתחות, כמו: ירדן וסין מכיוון שכוח האדם שם זול יותר.

גורם להרחבה בהיקף התעשיות עתירות הידע – אנשי עסקים ומשקיעים הגיעו לישראל, קנו חברות היי טק וקידמו את התחום בישראל. בנוסף, מפעלי היי טק, כמו "אינטל", הגיעו לישראל ופתחו מפעלים. כמו – כן, בישראל יש מכללות המקדמות נושא זה.

סעיף ג'

הגורמים למיקום של מרכזי המחקר והפיתוח של תעשיות עתירות ידע בישראל:
(הנבחנים נדרשו להסביר שני גורמים).

- **גורם ראשון** – מכללות רבות הנמצאות במקומות שונים בארץ כמו: חיפה ותל אביב, ומקדמות את נושא ההיי טק.
- **גורם שני** – החוק לעידוד השקעות הון, המעודד מפעלי היי טק לפתוח מפעלים באזורי שוליים.
- **גורם שלישי** – רמת חיים גבוהה במרכז הארץ.

שאלה 3- איכות הסביבה – שטחים פתוחים

סעיף א'

השפעת שטחים פתוחים:

(הנבחנים נדרשו לבחור שני תחומים).

- **איכות סביבה** - שטח פתוח משמר ערכי טבע ונוף, חי וצומח טבעיים.
שטח פתוח מאפשר חלחול מי תהום לאקוויפר.
שטח פתוח תורם להפחתת תופעת אי חום עירוני.
- **חברה ותרבות** - שטח פתוח מאפשר בילוי משפחתי בחיק הטבע.
שטח פתוח תורם לחינוך ולקידום ערכים סביבתיים.
שטח פתוח הוא אזור ירוק, התורם לאיכות החיים באזורים עירוניים.
- **כלכלה** - שטח פתוח כאזור יער, נוף טבעי, חוף, שמורת טבע ועוד הוא מוקד משיכה לתיירים.
פיתוח תיירות מהווה בסיס להקמת מלונות, מסעדות ומרכזי מבקרים. כל אלה יוצרים מקומות עבודה ותורמים לפיתוח האזור.

סעיף ב'

הגורמים לצמצום שטחים פתוחים בישראל:

(הנבחנים נדרשו לתאר שניים)

- גידול אוכלוסייה ועלייה ברמת החיים הינם גורמים לתהליכי פיתוח מרחבי, המהווים גורם לצמצום שטחים פתוחים.

- תהליך פרור.
- הקמת ישובים חדשים ואזורי מגורים ושירותים חדשים.
- פיתוח תשתיות תחבורה.
- פיתוח תעשיות.

סעיף ג'

הדרכים באמצעותן רשויות התכנון מסייעות בשמירה על שטחים פתוחים:

(הנבחנים נדרשו לציין דרך אחת).

- יישום תהליכי פיתוח לצד קיימות.
- הכרזה על שמורות טבע.

שאלה 4- אזורי גלעין ושוליים – אטלס ישראל החדש

סעיף א'

אזור הגלעין בישראל - מחוז תל אביב והמרכז, חיפה וירושלים.

אזורי שוליים בישראל - מחוז צפון ובאר שבע.

נימוק - אזור הגלעין מדד חברתי כלכלי גבוה. אזורי השוליים מדד חברתי כלכלי נמוך.

סעיף ב'

(1) שני הבדלים בין אזור הגלעין לבין אזורי השוליים במספר המוסדות להשכלה גבוהה:

- בגלעין קיימות יותר אוניברסיטאות מאשר באזורי השוליים.
 - בגלעין יש יותר מוסדות להכשרת מורים מאשר באזורי השוליים.
- (2) מוסדות חינוך להשכלה גבוהה ימשכו אוכלוסיית סטודנטים, העשויים להיות מנוף לפיתוח אזור השוליים.
- מוסדות להשכלה גבוהה מעודדים פיתוח תעשיות היי טק.
- מוסדות להשכלה תורמים ליצירת מקומות עבודה וביקוש לדירות ובכך מהווים זרז לפיתוח השוליים.

סעיף ג'

מיזמים בתחום התחבורה לצמצום פערים בין הגלעין ובין השוליים :
(הנבחנים נדרשו לציין מיזם אחד).

- פיתוח רכבת העמק.
- פיתוח מסילת רכבת לבאר שבע.
- כביש 6.

מיזם התחבורה יתרום לצמצום "מרחק זמן" בין הגלעין לשוליים, יגביר נגישות, ניידות, יעודד התיישבות באזור, פיתוח שירותים ותעסוקה.

שאלה 5 - מים

סעיף א'

- מים שפירים – מגמת ירידה.
- מי קולחין – מגמת עלייה.
- מים מליחים – מגמת עלייה ולאחר מכן מגמת ירידה.
- מי שיטפונות – מגמת ירידה.

סעיף ב'

על הנבחנים היה לבחור שני סוגי מים ולהציג בכל אחד מהם יתרון אחד וחיסרון אחד :
מי קולחין :

- יתרון – מאפשרים לצמצם את השימוש במים שפירים.
- חסרון – השקיה מרובה עלולה לגרום לזיהום האקוויפר.
- חסרון נוסף – עלויות טיהור המים גבוהות יחסית.

מים מליחים :

- יתרון – ניתן להשקות בהם גידולים כמו : עגבניות שרי, ובכך לחסוך בשימוש במים שפירים.
- חסרון – במידה ומחליטים להתפיל אותם, יש צורך בשימוש רב בחשמל, הגורם לזיהום אוויר.

סעיף ג'

נימוק התומך בטענה כי יש לצמצם את הקצאת המים השפירים לשימוש בחקלאות – החקלאות צורכת מים רבים, ולישראל יש מחסור במים.

נימוק התומך בטענה כי יש להשאיר את הקצאת המים השפירים לשימוש בחקלאות כמו שהיא - ניתן להשתמש במי קולחין בחקלאות. בנוסף החקלאים יכולים לעבור לגדל גידולים הצורכים פחות מים.

שאלה 6 – ים המלח – מדרש תמונה

סעיף א'

שימושי הקרקע הנראים בתמונות:

- בתמונה 1** - רואים שימוש קרקע לבתי מלון (תיירות), לתחבורה (חניון) ושטח פתוח.
בתמונה 2 - רואים שימוש קרקע לתחבורה (כביש) וכן שימוש קרקע לתעשייה (מפעלים).

סעיף ב'

שני מאפיינים פיזיים של אזור ים המלח:

- **מאפיין ראשון** – ים המלח הוא המקום הנמוך בעולם, וכן שכבת האטמוספירה שם עבה יחסית, ולכן קרינת השמש חלשה.
התרומה - הגעתם של תיירים.
- **מאפיין שני** – כמות המלח בתוך ים המלח רבה יחסית למקווי מים אחרים בעולם.
התרומה - מפעלי ים המלח שואבים מלח מהים לצרכים שונים המהווים בסיס לתעשייה.

סעיף ג'

הגורמים לירידת מפלס המים באגן הצפוני של ים המלח:

(הנבחנים נדרשו לציין שני גורמים).

- גורם ראשון - סכר דגניה, שנבנה בדרום הכינרת, חוסם את זרימת המים לנהר הירדן ומשם לים המלח.
- גורם שני – שנות בצורת, המורידות את המפלס באגן.
- גורם שלישי – שאיבה רבה של מים על ידי מפעלי ים המלח.

השפעת הירידה:

בשימוש קרקע לתחבורה, הנראה בתמונה השנייה, נוצרים בולענים המהווים סכנה.

פרק שני – גאוגרפיה של המזרח התיכון

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 8-12

שאלה 8 – נהר הפרת

סעיף א'

תוואי הזרימה של נהר הפרת: מקורות הנהר במזרח טורקיה, משם זורם הנהר לכוון דרום מזרח, סוריה ועירק. הנהר מתנקז אל השטח אל ערב וממנו למפרץ הפרסי.

יחידות נוף:

טורקיה- הר.

סוריה- רמה.

עירק- מישור.

סעיף ב'

טורקיה- מוצא הנהר:

יתרון - יתרון אסטרטגי: שליטה על מקור המים, לא לפגוע למדינה במקור המים, אין תלות במדינות אחרות, המים באזור נקיים.

חסרון - בניית סכר תפגע באספקת מים למדינות במורד הנהר, וטורקיה עלולה להוות גורם לסכסוך שלה עם סוריה ועירק.

עירק- שפך הנהר:

יתרון - באזור אדמת סחף פורייה, הטובה לגידולים חקלאיים.

חסרון - סוריה וטורקיה בונות סכרים ופוגעות באספקת המים של עירק. לאזור מתנקז זיהום.

שאלה 9 – הגירה

סעיף א'

הסבר לגורם העיקרי שהביא למאזן ההגירה בשלוש מדינות:

קטאר - הגירה חיובית. מדינת מפרץ פרסי עשירה, אליה מהגרים לצורכי תעסוקה.

ירדן - הגירה חיובית. סורים מסוריה בשל מלחמת האזרחים, והגירה של פלשתינאים מישראל מסיבות ביטחוניות.

סוריה - הגירה שלילית. בשל מלחמת האזרחים וגם בשל רמת פיתוח נמוכה.

MY.GEVA

לפרטים
לחצו כאן!

תיכוניםטים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

סעיף ב'

הגירה סיבובית – זוהי הגירה למשך מספר שנים, ולאחר מכן המהגר חוזר למדינת המוצא (אזור המוצא הוא ברמת פיתוח נמוכה מאזור היעד).

שני יתרונות של הגירה זו למדינות המוצא:

- העלאת התל"ג.
- העלאת רמת הפיתוח במדינה, וצמצום אבטלה.

שאלה 10 – איכות הסביבה במפרץ אילת

סעיף א'

שלושת המקורות לזיהום הסביבה באזור מפרץ אילת:

- מקור ראשון – ספינות השטות במפרץ.
- מקור שני – מפעלי תעשייה, המזרימים את השפכים שלהם למפרץ.
- מקור שלישי – בתי מלון, המזרימים את הביוב שלהם למפרץ.

הנזק הנגרם לסביבה:

כל המקורות גורמים נזק לדגים, לשוניות האלמוגים וכן מהווים בעיה למתרחצים.

סעיף ב'

עובדת היותו של מפרץ אילת לשון ים סגורה עשוי להגביר את רמת הזיהום, מכיוון שבמפרץ כמעט ואין תחלופת מים, ולכן הזיהום יישאר שם לתקופה ארוכה יותר.

סעיף ג'

הגורם הגאופוליטי שמקשה על טיפול בזיהומים הוא העובדה שאת מפרץ אילת חולקות ארבע מדינות, שבין חלק מהן (ישראל וסעודיה, לדוגמה) אין יחסי שלום ואין שיתופי פעולה.

שאלה 11 – ערים בלבנון

סעיף א'

סוג המדרג העירוני בלבנון הוא מדרג לא מאוזן (של עיר ראשה), וזאת מכיוון שהעיר הראשונה, שהיא ביירות, גדולה ביותר מפי שניים מהעיר השנייה בגודלה, שהיא טריפולי.

סעיף ב'

היתרונות במיקומה של ביירות:

(הנבחנים נדרשו לתאר שני יתרונות ולהסביר כיצד כל אחד מהם מסייע להתפתחות העיר).

- היתרון הראשון הוא קירבה לים. מאחר והקרבה לים מסייעת להקמת נמל, לפיתוח מסחר ולצמצום האבטלה. כמו כן הקרבה לים מגבירה את התיירות.
- היתרון השני הוא מישור. המישור מסייע להתפתחות העיר מאחר ועל מישור קל וזול יותר להקים שכונות, לבנות מפעלים וכן לסלול כבישים.
- היתרון השלישי הוא אקלים ים תיכוני. אקלים זה מסייע לעיר מכיוון שמגיעים תיירים, המכניסים לעיר מטבע זר, ועוד.

סעיף ג'

הגורמים האפשריים להבדל בגודל האוכלוסייה בין שתי הערים:

(הנבחנים נדרשו להסביר שני גורמים).

- גורם ראשון - טריפולי קרובה לסוריה, וללבנון יש אתה יחסי שלום, ולכן תיירים מגיעים לעיר. לעומת זאת, צור קרובה לישראל, וללבנון אין אתה יחסי שלום, ולכן תיירים ומשקיעים אינם מגיעים לעיר.
- גורם שני – צור נמצאת בדרום לבנון, שם נמצא ארגון החיזבאללה, המרתיע תושבים להגיע ולגור שם.
- גורם שלישי – לטריפולי מגיע צינור נפט, המהווה מנוף לפיתוח תעשייה ולמוקדי תעסוקה.

